

Amélie

NOTHOMBOVÁ



Ani Adam,  
ani Eva

MLADÁ FRONTA

Amélie  
NOTHOMBOVÁ

Ani Adam,  
ani Eva

MLADÁ FRONTA

Přeložila Šárka Belisová

Copyright © Editions Albin Michel – Paris 2007

Translation © Šárka Belisová, 2010

Cover Photo © Srdjan Stanojević, 2010

PŘIŠLO MI, ŽE NEJÚČINNĚJŠÍ ZPŮSOB, jak se naučit japonsky, je vyučovat francouzštinu. V nákupním středisku jsem nechala malý inzerát: „Soukromé hodiny francouzštiny za zajímavou cenu.“

Ještě téhož večera zazvonil telefon. Domluvili jsme si schůzku na následující den v kavárně Omote-Sando. Z jeho jména jsem vůbec nebyla moudrá, a ani on z mého. Po zavěšení jsem si uvědomila, že ani nevím, podle čeho ho poznám a podle čeho pozná on mě. Z nedostatku duchapřítomnosti jsem ho nepožádala o telefonní číslo – nemělo to řešení. Možná mi kvůli tomu sám zavolá, napadlo mě.

Nezavolal. Jeho hlas mi prvně připadal mladý. To mi moc nepomůže. V Tokiu v roce 1989 nedostatek mládeže rozhodně nehrozil. Tím méně 26. ledna kolem patnácté hodiny v kavárně Omote-Sando. Nebyla jsem tam jediná cizinka, to ani náhodou. Přesto zamířil bez váhání přímo ke mně.

„Vy jste ta učitelka francouzštiny?“

„Jak to víte?“

Pokrčil rameny. Odmlčel se a bez otálení se posadil. Došlo mi, že jsem učitelka, a je tedy na mně, abych se o něj postarala. Kladla jsem otázky a dozvěděla se, že je mu dvacet let, jmenuje se Rinri a studuje na univerzitě francouzštinu. On se dozvěděl, že je mi jednadvacet, jmenuji se Amélie a studuji japonštinu. Nedošlo mu, jaké jsem národnosti. Na to jsem byla zvyklá.

„Od téhle chvíle už nesmíme promluvit anglicky,“ prohlásila jsem.

Konverzovala jsem ve francouzštině, abych zjistila, jak si v ní stojí – byl to děs. Ze všeho nejhuř na tom byl s výslovností – kdybych nevěděla, že na mě Rinri mluví francouzsky, myslela bych si, že mám co do činění s velmi slabým začátečníkem v čínštině. Měl chabou slovní zásobu a v syntaxi špatně kopíroval větnou stavbu angličtiny, jako kdyby se na ni dokonce proti vší logice odvolával. Jenže byl ve třetím ročníku univerzitního studia francouzštiny. Potvrzoval mi tím absolutní neúspěšnost výuky jazyků v Japonsku. Na takovém stupni to dokonce ani nebylo možné brát jako ostrovní vlastnost.

Mladík si to všechno musel dobře uvědomovat, protože se spěšně omluvil a poté zmlkl. Takové fiasco jsem nemohla přijmout a pokusila jsem se ho přimět, aby znovu promluvil. Marně. Měl vytrvale zavřená ústa, jako kdyby chtěl skrýt nevábný chrup. Octli jsme se ve slepé uličce.

A tak jsem na něj začala mluvit japonsky. Nedělala jsem to od svých pěti let a těch šest dní, které jsem právě strávila po šestnácti letech nepřítomnosti v zemi vycházejícího slunce, ani zdaleka nestačilo, abych si na ten jazyk oživila dětské vzpomínky. Vyšla ze mě jakási dětinská slátanina, která neměla hlavu ani patu. Šlo v ní o policisty, psy a kvetoucí sakury.

Chlapec mě poslouchal se zděšeným výrazem a nakonec se rozesmál. Zeptal se, jestli mě japonštinu učilo pětileté dítě.

„Ano,“ odpověděla jsem. „Tím dítětem jsem já.“

A vyprávěla jsem mu, jak se vše seběhlo. Líčila

jsem mu to pomalu a francouzsky. Díky zvláštní emocionální reakci jsem cítila, že mi rozumí. Zbavila jsem ho komplexu.

Víc než hroznou francouzštinou mi sdělil, že Kansaï, kraj, v němž jsem se narodila a kde jsem prožila svých prvních pět let života, velmi dobře zná.

On pocházel z Tokia, kde jeho otec řídil významnou klenotnickou školu. Vyčerpaně ztichl a na jeden zátaħ do sebe obrátil svou kávu.

Zdálo se, že ta vysvětlení ho stojí stejnou námahu, jako kdyby se pokoušel dosáhnout druhého břehu rozvodněné řeky brodem tvořeným kameny, vzdálenými od sebe pět metrů. Bavilo mě pozorovat, jak po tom výkonu oddychuje.

Sluší se přiznat, že francouzština je záludná. Nechtěla bych být na místě svého žáka. Naučit se mluvit mým jazykem musí být stejně obtížné jako naučit se psát tím jeho. Zeptala jsem se ho, co ho v životě nejvíc baví. Dlouze se zamyslel. Zajímalo mě, jestli přemýšlí nad obsahem otázky nebo neví, jak se vyjádřit. Po takovém hloubání mě jeho odpověď uvedla do rozpaků.

„Hrát si.“

Nedalo se poznat, zda jde o lexikální či filozofickou překážku.

„Hrát si na co, s čím?“ naléhala jsem.

Pokrčil rameny.

„Hrát si.“

Jeho postoj byl dán nejspíš roztomilým nezájmem anebo laxností vůči učení se mému kolosálnímu jazyku.

V obou případech jsem konstatovala, že se z toho ten chlapec chytře vyvlékl, a já jsem s ním plně souhlasila. Prohlásila jsem, že má pravdu, že život je hra – ti, co věří, že hra se omezuje na malichernosti, nic nepochopili a tak dál.

Poslouchal mě, jako kdybych mu vyprávěla kdovíjakou bizarnost. Výhodou debat s cizincem je fakt, že vždycky lze více či méně ohromující výraz toho druhého přičítat na vrub kulturní odlišnosti. Poté se zase Rinri zeptal, co v životě nejvíc baví mě.

Dobře jsem od sebe oddělovala jednotlivé slabiky a odpověděla jsem, že mám ráda šumění deště, že mě baví chodit na výšlapy do hor, číst, psát a poslouchat hudbu. Přerušil mě a řekl:

„Hrát si.“

Proč opakoval, co už řekl? Možná proto, aby zjistil, co si o tom myslím.

„Ano, baví mě něco hrát, hlavně karty.“

V tu chvíli se zdálo, že momentálně zase on neví, co říct. Na prázdnou stránku v notesu jsem kreslila karty – eso, dvojku, piky, káro.

Jistě, karty samozřejmě zná, přerušil mě. Se svou didaktikou za všechny drobné jsem si připadala neobyčejně pitomá. Abych se z toho vykroutila, mluvila jsem o všem možném. Jaké potraviny jídává?

„Urrrhhh,“ odpověděl kategoricky.

Myslela jsem si, že japonskou kuchyni dobře znám, ale o něčem takovém jsem jaktěživa neslyšela. Vyzvala jsem ho, aby mi to vysvětlil. S vážnou tváří zopakoval:

„Urrrhhh.“

„Ano, jistě, ale co to je?“

Ohromeně mi vzal z ruky zápisník a nakreslil obrys vejce. Trvalo mi několik vteřin, než jsem si to v hlavě spojila, a zvolala jsem:

„Āeuf! Vejce!“

Rozevřel oči, jako kdyby říkal: Přesně tak!

„Vejce Francouz vyslovuje takhle: öf,“ pokračovala jsem.

„Urrrhhh.“

„Ne, dívejte se mi na pusu. Musíte ji víc otevřít: öf.“

Roztáhl ústa.

„Orrrhhh.“

Snažila jsem se v tom najít nějaký pokrok. Ano, protože nějaký posun tam byl. Znatelný vývoj, když ne lepším, tak aspoň jiným směrem.

„Je to povedenější,“ prohlásila jsem plna optimismu.

Nepřesvědčivě se usmál, potěšen mou zdvořilostí. Byla jsem učitelka, jakou potřeboval. Zeptal se mě, kolik беру za hodinu.

„Dejte mi, co uznáte za vhodné.“

Tou odpovědí jsem se pokusila zastříit fakt, že nemám ponětí o tom, co se běžně platí, dokonce ani přibližně. Aniž jsem to tušila, musela jsem mluvit jako opravdová Japonka, protože Rinri vytáhl z kapsy roztomilou obálku z rýžového papíru, do níž předem vložil peníze.

„Dnes ne,“ odmítla jsem v rozpacích. „To nestálo za řeč. Sotva bych to nazvala ukázkovou lekcí.“

Mladík přede mě položil obálku a šel zaplatit naši



kávu, poté se vrátil ke stolu, aby si se mnou domluvil schůzku na následující pondělí, přičemž ani nezavadil pohledem o peníze, které jsem se mu pokoušela vnutit, rozloučil se a odkráčel.

Bez špetky studu jsem otevřela obálku a napočítala šest tisíc jenů. Na honorářích vyplácených ve slabé měně je skvělé to, že vždycky představují mimořádnou částku. Vzpomněla jsem si na „urrrhhh“, z něž se stalo „orrrhhh“, a konstatovala jsem, že šest tisíc jenů jsem si nezasloužila.

V duchu jsem si vybavila, oč je Japonsko bohatší v porovnání s mou rodnou Belgií, a dospěla jsem k závěru, že při takové disproporci je tahle transakce pouhou kapkou v moři. Za šest tisíc jenů si v nákupním centru koupím šest žlutých jablek. Tohle si Eva od Adama dozajista zasloužila. Se zkonejšným svědomím jsem z Omote-Sando odešla rozhodným krokem.

30. LEDNA 1989. JAKO DOSPĚLÁ JSEM

v Japonsku desátý den. Od okamžiku, jež jsem nazývala svým návratem, se na mě každé ráno po odhrnutí závěsů smálo dokonale modré nebe. Když po odhrnutí belgických závěsů čekala na člověka celá ta léta tuny vážící šed', jakpak by nebyl u vytržení z tokijské zimy?

Na schůzku se svým žákem jsem se dostavila do kavárny Omote-Sando. Lekce se soustředila na počasí. Dobrý nápad, jelikož pro lidi, kteří si nemají co říct, je podnebí ideální téma a v Japonsku patří k povinným a hlavním bodům konverzace.

Nemluvit při setkání s druhým o předpovědi počasí se rovná nedostatku dobrého vychování. Ten, kdo se při setkání s druhým nezmíní o počasí, je automaticky považován za nezdvořilce.

Zdálo se mi, jako by Rinri od poslední schůzky udělal pokrok. Nedalo se to přičítat pouze mému pedagogickému působení – musel na sobě zapracovat. Nepochybně ho motivovala perspektiva francouzské konverzace s rodilou mluvčí.

Když mi líčil drsné podmínky japonského léta,

všimla jsem si, že zvedl oči k chlapci, který právě vstoupil dovnitř. Vzájemně si vyměnili pozdrav kývnutím hlavy.

„Kdo je to?“ zeptala jsem se.

„Hara, kamarád, který se mnou studuje.“

Mladík přistoupil blíž a pozdravil. Rinri nás představil v angličtině.

„Mluvte prosím francouzsky,“ zaprotestovala jsem. „Váš kamarád se ten jazyk učí taky.“

Můj žák se vzmužil, sice kvůli náhlé změně rejs-tríku nepatrně plaval, ale nakonec pronesl, jak nejlépe uměl:

„Haro, představuji ti svou učitelku Amélii.“

Dalo mi práci, abych nevybuchla smíchy a neodradila ho v jeho chvályhodném úsilí. Přece jsem ho nemohla před kamarádem opravovat, to bych ho znemožnila.

Byl to den nečekaných shod okolností – viděla jsem, jak do kavárny vstoupila i Christine, mladá sympatická Belgičanka, která pracovala na velvyslanectví a pomohla mi s vyplněním úředních lejster.

Zahalekala jsem na ni.

Přišlo mi, že tentokrát je řada na mně, abych se ujala představování. Ale Rinri už byl rozjetý a nejspíš si chtěl zopakovat cvičení, tak Christine řekl:

„Představuji vám svého přítele Haru a svou učitelku Amélii.“

Mladá žena na mě vrhla krátký pohled. Tvářila jsem se jakoby nic a představila Christine mladíkům. Kvůli tomuto nedorozumění a z obavy, abych nevypadala jako domina, jsem se už svému žáku

neodvážila dávat další pokyny. Stanovila jsem si jediný splnitelný cíl – udržet francouzštinu jako jazyk komunikace.

„Vy jste obě z Belgie?“ zeptal se Rinri.

„Ano,“ usmála se Christine. „Mluvíte výborně francouzsky.“

„To je díky Amélii, která je moje...“

V tom okamžiku jsem Rinrimu skočila do řeči:

„Hara a Rinri studují na univerzitě francouzštinu.“

„Ano, ale chodí jenom do speciálního kurzu, aby se naučili jazyk, že?“

Christine mi s těmi řečmi lezla na nervy, ale neznala jsem ji tak dobře, abych jí mohla vysvětlit, jak to doopravdy je.

„Kde jste se s Amélií seznámil?“ zeptala se Rinriho.

„V supermarketu Azabu.“

„To je legrační!“

Na nejhorší naštěstí nedošlo – mohl odpovědět, že to bylo formou inzerátu.

Servírka se přišla zeptat, čím může nově příchozím posloužit. Christine se podívala na hodinky a oznámila, že ji každou chvíli čeká obchodní schůzka. Na odchodu se na mě ještě obrátila v holandštině:

„Je hezký, to ti moc přeju.“

Když byla pryč, zeptal se mě Hara, jestli hovořila belgicky. Přitakala jsem, abych se vyhnula dlouhému vysvětlování.

„Mluvíte výborně francouzsky,“ prohlásil Rinri

obdivně.

Další nedorozumění, pomyslela jsem si sklesle.

Už jsem neměla sílu a poprosila jsem Rinriho a Haru, aby hovořili francouzsky, přičemž jsem se spokojila opravováním těch nejnepochopitelnějších chyb. Téma jejich hovoru mě udivilo.

„Jestli ke mně půjdeš v sobotu, vezmi s sebou Hirošimskou omáčku.“

„Přijde si s námi zahrát Jasu?“

„Ne, ten si jde hrát k Minamimu.“

Ráda bych se dozvěděla, jakou hru mají na mysli. Položila jsem otázku Harovi, ale z jeho odpovědi jsem nebyla o nic moudřejší než z toho, co jsem se dozvěděla od svého žáka při poslední hodině.

„Přijďte si ke mně v sobotu hrát i vy,“ navrhl mi Hara.

Nepochybovala jsem o tom, že mě zve ze zdvořilosti. Přesto mě lákalo jeho pozvání přijmout. Z obavy, aby to mému žáku nevadilo, jsem nejdříve zkoumala terén:

„V Tokiu se nevyznám, určitě se ztratím.“

„Přijedu pro vás,“ nabídl se mi Rinri.

To mě uklidnilo a nadšeně jsem Harovi poděkovala. Když mi Rinri podal obálku s mým honorářem, cítila jsem se ještě trapněji než posledně. Pro klid svědomí jsem se rozhodla, že obětuji ty peníze na koupi dárku pro svého hostitele.

V SOBOTU PŘIJEL PŘED DŮM, V NĚMŽ jsem bydlela, skvostný bílý mercedes, tak nablýskaný, že v slunci doslova zářil. Když jsem přicházela blíž, dveře se automaticky otevřely. Za volantem seděl můj žák.

Jak tak projížděl Tokiem, napadlo mě, jestli jeho otec svým zaměstnáním nemaskuje svou příslušnost k Jakuze, japonské mafii, protože ta právě takový model vozu používala. Své otázky jsem si však nechala pro sebe. Rinri řídil mlčky, soustředil se na hustou dopravu.

Nenápadně jsem se ze strany podívala na jeho profil a vzpomněla si, co řekla Christine. Nikdy by mě nenapadlo uvažovat o tom, že je hezký, pokud by mě na to má krajanka neupozornila. O jeho pohlednosti jsem totiž přesvědčená nebyla. Avšak jeho strnulá vyholená šíje a naprosto nehybné rysy nepostrádaly působivou vznešenost.

Viděla jsem ho potřetí. Na sobě měl pokaždé totéž – modré džíny, bílé tričko a černou semišovou bundu. Obutý byl do značkových tenisek. Ohromovala mě jeho štíhlost.

Náhle před ním udělalo jedno auto skandální

zastavil, vystoupil a řval na Rinriho nadávky. Můj žák se mu s ledovým klidem hluboce omluvil. Ten hulvát vzápětí odjel.

„Ale vždyť to byla jeho chyba!“ zvolala jsem.

„Ano,“ odpověděl Rinri netečně.

„Proč jste se mu omlouval?“

„Nevím, jak to říct francouzsky.“

„Tak to řekněte japonsky.“

„*Kankokudžin*.“

Korejec. Pochopila jsem. Fatalismu svého žáka jsem se v nitru usmála.

Hara bydlel v mikroskopickém bytě. Jeho přítel mu podal ohromnou krabici s hirošimskou omáčkou. Se svým kartonem šesti belgických piv jsem si připadala pitomě, byť se mu dostalo upřímně zvědavého přijetí.

Byl tam jistý Masa, který krájel zelí na tenké proužky, a pak se tam vyskytovala i jedna mladá Američanka jménem Amy. Její přítomnost nás přinutila hovořit anglicky, čímž jsem si ji okamžitě zprotivila. Ještě větší nechut jsem k ní pocítila, když jsem se dozvěděla, že ji pozvali jen proto, abych se cítila v pohodě. Jako kdybych měla trpět coby jediná příslušnice Západu.

Amy považovala za vhodné nám vysvětlit, jaké jí exil přináší utrpení. A co jí chybí ze všeho nejvíc? *Peanut butter*, odpověděla s vážnou tváří. Každou větu začínala slovy „In Portland...“ Všichni tři chlapci ji zdvořile poslouchali, třebaže zjevně netušili, na kterém americkém břehu se ta díra nachází,

a stejně jim to bylo fuk. Pokud jde o mě, sice jsem nesnášela prvoplánový antiamerikanismus, ale napadlo mě, že kdybych si jenom kvůli tomu měla zakázat to děvče nesnášet, byla by právě tohle odporná forma prvoplánového antiamerikanismu. A tak jsem se poddala přirozenému odporu.

Rinri okrajoval zázvor, Hara loupal krevety, Masa dokončil atomizaci zelí. K těmto údajům jsem si v hlavě přidala hirošimskou omáčku a přerušila jsem Amy uprostřed věty o Portlandu radostným zvoláním:

„Budeme jíst *okonomijaki*!“

„Vy to znáte?“ podivil se můj hostitel.

„To bylo moje zamilované jídlo, když jsem žila v Kansai.“

„Vy jste žila v Kansai?“ zeptal se Hara.

Rinri mu nic neřekl. Pochopil vůbec něco z toho, co jsem mu vyprávěla během první hodiny? Najednou jsem blahořečila přítomnosti Amy, která nás nutila mluvit anglicky, a líčila jsem svou japonskou minulost hlasem nešetřícím tremolem.

„Vy jste japonské národnosti?“ zeptal se Masa.

„Ne. Narodit se tady nestačí. Žádná jiná národnost se nezískává tak obtížně jako japonská.“

„Mohla byste se stát Američankou,“ poznamenala Amy.

Abych se nedopustila faux pas, rychle jsem změnila téma hovoru:

„Ráda bych s něčím pomohla. Kde jsou vejce?“

„Prosím vás, jste můj host,“ bránil se Hara, „posadte se a hrajte si.“